

ABSTRACT

Der sættes fokus på tandlægenes aktiviteter i Tyskland under naziregimet i 2. Verdenskrig. Hvem og hvor mange sluttede sig til Waffen-SS, og hvilke aktiviteter var de indblandet i? Hvordan dømte krigsretterne? Hvilke straffe fik de anklagede tandlæger, og hvordan fungerede de efter krigen?

EMNEORD Dentists, SS | legal aftermath | dental gold | concentration camps

Nazitandlæger dømt som krigsforbrydere efter Hitlerregimet

HENNING LEHMANN BASTIAN, specialtandlæge i tand-, mund- og kæbekirurgi, Kongens Lyngby

► Accepteret til publikation den 13. februar 2025

[Online før print]

S **TUDIER ANGÅENDE DE LÆGELIGE MERITTER** under Hitlerregimet er meget velbelyst. Derimod er der ikke så meget litteratur angående tandlægenes gøren og laden under 2. Verdenskrig. Efter 2. Verdenskrigs slutning blev flere tyske tandlæger stillet for internationale krigsdomstole for forskellige forbrydelser under krigen.

I Tyskland var der dengang to typer af tandlæger, nemlig "Zahnärzte", som var akademisk uddannede, og "Dentisten", som var praktisk uddannede i tekniske procedurer med baggrund svarende til teknisk skole. Antallet af Zahnärzte var i 1933 ca. 11.000, og antallet af Dentisten var ca. 18.000. I 1937 var der stadig 4.000 Dentisten i overtal. Dentisten blev afskaffet i Vesttyskland i 1952. De to typer tandlæger udøvede fuldstændig samme virksomhed, og ved afskaffelsen af uddannelsen til Dentist måtte de allerede eksisterende udøve erhvervet fortsat, dog forudsat at de deltog i efter- og videreuddannelse. Der var også enkelte tandlæger, som var dobbeltuddannede som både læger og tandlæger. I nabolandet Østrig skulle man først være læge og derefter specialisere sig til tandlæge.

En ekstra gruppe af personer, som også virkede indenfor tandplejen, var "Zahntechniker". En gruppe, som havde samme forudsætninger som Dentisten, men som ikke havde patientkontakt, og som udelukkende arbejdede på laboratorier som laboratorietechnikere.

Der blev nedsat krigsretter af de fire sejrherre, amerikanerne, franskmændene, briterne og russerne. Desuden blev der etableret en polsk, tysk, jugoslavisk og østrigsk krigsret. Rinnen et al. (1) har lavet en grundig optegnelse af de tandlæger, der blev anklaget ved krigsretterne. Det er 48 tandlæger, heraf 47 mænd og en kvinde. Man har ikke i opgørelsen medregnet Hitlers personlige tandlæge, professor Dr. Hugo Blaschke, da

Korrespondanceansvarlig forfatter:
HENNING LEHMANN BASTIAN
hlb@os.dk

han kun var interneret 1945-1947. Ved Nürnbergprocessen i 1947 blev han idømt tre års arbejdslejr, men allerede i december 1948 blev han løsladt. Han burde dog, som anført af Xavier Riaud (2), også have været med i opgørelsen, da han blev dømt ved Nürnbergdomstolen.

De fleste af de anklagede var akademisk uddannede tandlæger, og fire var tandteknikere. Halvdelen af dem var medlem af Waffen-SS, som i alt rummede 251 tandlæger. Af de 251 tandlæger i Waffen-SS var 74 tandlæger tilknyttet en koncentrationslejr. Man må erkende, at ca. 1 % tilslutning til Waffen-SS af de ca. 29.000 tandlæger var en beskedent andel. Årsagen til, at de akademisk uddannede tandlæger blev anklaget for de fleste og værste forbrydelser, skal ses i lyset af, at de pga. deres højere uddannelse fik højere rang i Waffen-SS og dermed større beføjelser ude i koncentrationslejrene.

De alvorligste anklager var mord og manddrab. I alt blev 15 tandlæger dømt til døden, to in absentia, og to blev ophævet. Slutresultatet blev, at fire dødsdomme blev eksekveret i den franske sektor, tre i den sovjetiske, én i den amerikanske, to i den britiske sektor og én i Jugoslavien (3).

Syv tandlæger blev anklaget for delagtighed i mord. Flere fik langvarige straffe i arbejdslejre. Tre tandlæger blev anklaget for at have medvirket til udvælgelsen af, hvem der skulle i gaskamre, og hvem der kunne udøve tvangsarbejde.

Yderligere blev otte tandlæger dømt for at røve tandguld fra de døde fanger, også selv om de ikke selv havde udført det fysiske arbejde. Især amerikanerne anså tyveri af guld fra de afdøde (ligrøveri) som en alvorlig forbrydelse. Desuden blev de anklaget for systematisk at have indsamlet det smeltede guld og afleveret det til lejradministrationen.

HVAD SKETE DER MED TANDGULDET?

De tyske guldreserver var stærkt under pres pga. rustningsindustriens behov for bl.a. magnesium, krom og wolfram og andre

metaller. Allerede i 1940 gav Himmler ordre til, at tandguld fra alle døde personer skulle indsamles. I 1942 kom en ny ordre om, at guldindsamlingerne skulle systematiseres. Den 11. januar 1943 blev der udsendt befaling til kommandanterne i koncentrationslejrene om, hvorledes de skulle forholde sig rent praktisk. De små steder skulle samle guldets sammen og kun indsende det årligt. Ved ankomsten til lejrene blev det registreret, hvem der havde guld i munden. Efter fjernelsen blev guldets nøje registreret og vejede, emballeret samt sendt til Berlin en eller to gange om måneden til Waffen-SS' sanitære afdeling. Alene i Birkenau blev der omsmeltet tandguld til barrierer på 5-10 kg hver dag. I Auschwitz alene har man opgjort mængden af tandguld til ikke under 6.000 kg i alt.

Guldet blev af en betroet embedsmand transporteret fra Berlin til en schweizisk bank, som havde oprettet en hemmelig konto. Herefter kunne tyskerne omdanne guldets til valuta og holde krigsmaskinen i gang. Efterhånden som krigen skred frem, blev det umuligt at omsætte guld med tyske stempler eller ustempelt guld. For at sløre oprindelsen omsmeltede banken guldbarrerne og gav dem troværdige schweiziske stempler (4).

UDVALGTE NAZITANDLÆGER

Professor Dr. Hugo Johannes Blaschke var Hitlers private tandlæge (5). Han blev anholdt den 20. maj 1945 af amerikanske tropper i Østrig. Hans trofaste klinikassistent var Käthe Heusermann, som fik en helt urimelig hård behandling af russerne (Fig. 1). Heusermann blev i 1951 idømt 10 års strafarbejde som tak for hjælpen med Hitlers identifikation og idømt 10 års strafarbejde i Sibirien. Hun blev dog løsladt ved Kansler Adenauers mellemkomst i 1955. Blaschke blev løsladt i december 1948. Efter løsladelsen startede han egen praksis i Nürnberg, og han døde den 6. december 1959 i Nürnberg i Bayern.

Dr. Hermann Pook (Fig 2.) var cheftandlæge for tandlægerne i alle koncentrationslejrene og organiserede indsamlingen af tandguld. Hans befaling til tandlægerne lød: "Ingen konserverende tandbehandling, ingen reparationer, kun tandudtrækning uden bedøvelse. Alt guld indsamles".

Hermann Pook blev født den 1. maj 1901 og blev tandlæge i Berlin i 1925, hvor han virkede indtil 1940. I 1933 blev han ▶

Fig. 1. Blaschke og klinikassistenten ved stolen.
Fig. 1. Blaschke and the clinic assistant at the chair.

Fig. 2. Tandlæge Hermann Pook.
Fig. 2. Dentist Hermann Pook.

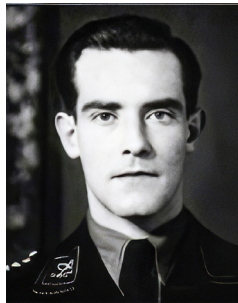
Fig. 3. Tandlæge Pook på anklagebænken i Nürnberg 1947. Markeret med blå.
Fig. 3. Dentist Pook in the dock at Nuremberg 1947. Pook marked with blue.

medlem af NSDAP og sluttede sig til SS. I 1943 blev han cheftandlæge i Waffen-SS. I 1947 blev han idømt 10 års fængsel i Nürnberg ved en amerikansk militærdomstol (Fig. 3). Han blev løsladt fire år senere for "god opførsel" fra Landsberg-fængslet. Senere frikendte en denazificeringsdomstol ham "som ikke at have været forbundet med nationalsocialisme". Pook blev løsladt i 1951 og blev praktiserende tandlæge i Vestberlin. Han blev desuden et estimeret medlem af et tandlægepanel under regeringen. Han døde i 1981 (3).

Dr. Werner Rohde (Fig. 4) blev dømt til døden ved den britiske krigsret i Wuppertal i 1946. Anklaget og dømt for at have givet injektioner med fenol til fire engelske kvinder. Rohde blev født i Marburg den 11. juni 1904. Han blev tandlæge i 1929, og i 1930 slog han sig ned som tandlæge i Goddelau. I 1938 begyndte han at læse medicin, som han afsluttede i 1942. Han var således en af de få dobbeltuddannede. Han blev lejr læge i forskellige koncentrationslejre. Han blev sat til at udvælge/sortere fangerne til enten gaskamre eller strafarbejde. Desuden

Fig. 4. Læge og tandlæge Werner Rohde.
Fig. 4. Doctor and dentist Werner Rohde.

Fig. 5. Tandlæge Helmut Kunz.
Fig. 5. Dentist Helmut Kunz.

Fig. 6. Tandlæge Dr. Willy Frank var ledende tandlæge i Auschwitz-Birkenau.
Fig. 6. Dentist Dr. Willy Frank was the chief dentist at Auschwitz-Birkenau.

udførte han selvbestaltede forsøg på fangerne med evipan og morfin i kaffen. Da han var lejr læge i Natzweiler, fik lejren overdraget fire kvindelige britiske SOE-agenter, som var fanget i Frankrig. Rohde dræbte dem med fenolindsprøjtninger, og de blev hurtigt brændt i krematoriet, så sporene var slettet. Han blev hængt den 11. oktober 1946 i Hameln (6).

Dr. Helmut Kunz' ugering er meget omtalt (Fig. 5). Kunz blev født den 26. september 1910 i Ettlingen og studerede først jura og derefter odontologi. I 1936 startede han klinik i Lucka syd for Leipzig. I 1941 blev han alvorligt såret og overført til kontorarbejde. I april 1945 blev han overført til rigskancelliet i Berlin som erstatning for Dr. Hugo Blaschke, der var flygtet til Østrig. Her behandlede han den 27. april 1945 Magda Goebbels for en akut tandbyld under en brotand. Hun bad ham ved den lejlighed hjælpe med at bedøve børnene, når tiden var inde. Han blev dømt ved en sovjetisk krigsret for medvirken til mordet på de seks Goebbels-børn, idet han havde givet børnene en injektion af sovemedicin, inden man (formentlig Magda Goebbels) havde knust en cyankaliumkapsel i munden på dem. Man havde fortalt børnene, at de skulle vaccineres, inden de skulle transporteres ud af Berlin. Han blev idømt 25 års strafarbejde ved den sovjetiske domstol i 1952, men blev udvekslet til Vesttyskland i 1955. I 1957 blev han anklaget igen i Münster, men blev løsladt i 1959 begrundet i det lange ophold i Rusland. Kunz fortsatte sin private tandlægepraksis indtil sin død i Freudenstadt i 1976 (7).

Dr. Willy Frank (Fig. 6) var ledende tandlæge i Auschwitz-Birkenau og involveret i 2. Verdenskrigs værste forbrydelser. Han forsøgte forgæves at kaste skylden på lejr lægen.

I forsommeren 1944 startede den såkaldte "ungarske aktion". Aktionen planlagde udryddelsen af 440.000 ungarske jøder inden for få måneder. Willy Franks rolle var foruden indsamling af tandguld at sortere de nyankomne (8).

Frank blev født i 1903 i Bad Cannstatt og sluttede sig tidligt til nationalsocialisterne. Han blev sendt til Østfronten i 1940-41, men blev syg og overførtes som tandlæge til Dachau. I 1943 blev han leder af "tandplejen" i Auschwitz (Fig. 7). Omkring 20 år senere blev han under den 1. Auschwitz-proces i Frank-

Fig. 7. Auschwitz-Birkenau, som husede nogle af de værste forbrydelser.
Fig. 7. Auschwitz-Birkenau, which housed some of the worst crimes.

Fig. 8. En af de bevarede vogne fra fangetransporterne.
Fig. 8. One of the preserved wagons from the prisoner transports.

furt idømt syv års fængsel for sin deltagelse i ”udvælgelsen og gasningen af jøderne samt indsamling af tandguld” (Fig. 8). I mellemtiden havde han været i stand til at genoptage sit arbejde siden 1947 upåagtet indtil 1965. Først som tandlæge i München og fra 1948 i Cannstatt. Han blev løsladt i 1970 for ”god opførsel” og fik ansættelse i et medicinalfirma med tandlægeprodukter. Han døde i 1989 i München.

DISKUSSION

Mange tyskere var fascineret af den fremgang, Tyskland oplevede i starten af Hitlers regeringstid, men de fleste faldt fra senere, da grusomhederne stod klart for befolkningen. At 1 % af hele gruppen Dentisten og Zahnärzte tilsluttede sig Waffen-SS er ikke overvældende, men i forhold til den forventelige etiske indstilling, der lå bag valget af deres virksomhedsområde, kan man undre sig over deres gerninger i koncentrationslejrene. Privat var de almindelige familiefædre med kone

og børn. Hvordan kunne de leve et almindeligt familieliv, når dagen var omme?

Det antydes, at der var en lille forskel i retternes måde at dømme dem på. Den britiske og franske krigsret dømte især for forbrydelser begået mod egne landsmænd. Det kan også påvises, at den tyske domstol generelt dømte mildere straffe og kortere afsoning (9).

Det er ligeledes bemærkelsesværdigt, at de fleste af de dømte efter løsladelsen genoptog deres arbejde som praktiserende tandlæger og hyppigst etablerede sig som respekterede borgere i små byer, hvor de øvrige beboere intet kendskab havde til deres fortid.

Det er ligeledes bemærkelsesværdigt, at de schweiziske banker var særdeles samarbejdsvillige, og mange mener, at uden deres hjælp havde Hitler ikke kunnet finansiere sin krigsproduktion. ♦

ABSTRACT (ENGLISH)

NAZI DENTISTS CONVICTED AS WAR CRIMINALS UNDER THE HITLER REGIME

The focus is on the activities of dentists in Germany during the Nazi regime in World War II. Who and how many joined

the Waffen-SS, and what activities were they involved in. What were the courts-martial judgements. What punishments did the convicted dentists receive, and what did they do after the war.

LITTERATUR

1. Rinnen CE, Westemeier J, Gross D. Nazi dentists on trial: on the political complicity of a long-neglected professional community. *Endeavour* 2020;44:100710.
2. Riaud X. *Chirurgie dentaire et nazisme*. Paris: LHarmattan, 2015.
3. Bitterich LA, Rinnen C, Gross D. Nazi-dentists before British courts: aspects on the role of the German dental profession in the Third Reich. *Br Dent J* 2021;231:647-53
4. Riaud X. Nazi dental gold: from dead bodies to a Swiss bank. *Dent Hist* 2017;62:15-23.
5. Bastian HL. Hitlers sidste dage og hans identifikation. *Tandlægebladet* 2025;129:xxx-xxx.
6. Fastnacht J, Gross D, Schmidt M, Werner Rohde-vom niedergelassenen Zahnarzt zum KZ-arzt in Auschwitz. *Zahnarztl Mitt* 2020;110:78-80.
7. Gross D. Hermann Pook – der einzige in den „Nürnberger Prozessen“ angeklagte Zahnarzt. *Zahnarztl Mitt* 2020;110:28-30.
8. Huber B. SS-zahnarzt Dr. Willy Frank. Ein biografie. *Würtzbg Medizinhist Mitt* 2009;28:111-34.
9. Heit A, Westemeier J, Gross D et al. "It's all over now." The dentist Helmut Kunz and the killing of Reich Propaganda Minister Joseph Goebbels' children at the end of The Third Reich. *Br Dent J* 2019;11:997-1000.
10. Brunner B. *Der Frankreich-komplex: die nationalsozialistischen verbrechen in Frankreich und die justitz der Bundesrepublik Deutschland*. Frankfurt: Fischer, 2007.